

نقش حمایت خانواده و دانشگاه در خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان ارشد و دکتری دانشگاه بیرجند با میانجی‌گری امید

ریحانه ابراهیم‌آبادی^۱

فاطمه طاهر پور^۲

علی عسگری^۳

چکیده

زمینه: عصر کنونی؛ عصر نوآوری، ابداع و تغییر است و عصری است که حرکت فراتر از زمان را می‌طلبد. حرکت به سمت نوآوری و تحول مستلزم داشتن خلاقیت و ریسک‌پذیری است که این خود نیازمند وجود شرایط، امکانات، الزامات و محیط مناسب است.

هدف: هدف اصلی پژوهش حاضر، بررسی نقش حمایت خانواده و دانشگاه در خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان ارشد و دکتری دانشگاه بیرجند با میانجی‌گری امید انجام گرفته است.

روش: پژوهش حاضر توصیفی-همبستگی و جامعه آماری شامل دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه بیرجند به تعداد ۳۰۶۴ نفر که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس جدول مورگان، تعداد ۳۴۰ نفر انتخاب شدند. برای سنجش متغیرهای پژوهش از پرسش‌نامه شریورن و استوارت (۱۹۹۱)، پرسش‌نامه روحیه کارآفرینی وطن‌خواه و رضایی مقدم (۱۳۹۴) و امید اسنایدر (۱۹۹۱) استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش آمار توصیفی و آمار استنباطی و آزمون‌های همبستگی و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج حاکی از آن بود که حمایت خانواده و دانشگاه (مؤلفه حمایت اطلاعاتی) پیش‌بینی‌کننده خلاقیت (بتا=۰/۷۳) و با توجه به سطح معناداری پیش‌بینی‌کننده ریسک‌پذیری نیست. همچنین حمایت خانواده و دانشگاه (مؤلفه حمایت اطلاعاتی) پیش‌بینی‌کننده امید (بتا=۰/۳۰۷) است. امید پیش‌بینی‌کننده خلاقیت (بتا=۰/۲۱۲) و ریسک‌پذیری (بتا=۰/۴۰۰) است. یافته‌ها نشان داد که امید نقش میانجی بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاقیت و ریسک‌پذیری ایفا نمی‌کند و مدل پژوهش از برازش خوبی برخوردار است.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران (نویسنده مسئول)

r.ebrahimabadi94@birjand.ac.ir

۲. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران f.taherpoure@birjand.ac.ir

۳. دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران ali.asgari@birjand.ac.ir

نتیجه‌گیری: خانواده و دانشگاه باید با کاهش حمایت اجتماعی خود، و تنها با دادن اطلاعات لازم و مکفی، آزادی عمل بیشتری به دانشجویان داده و حتی با وجود شکست آنان، همچنان آنان را امیدوار به آینده و موفقیت کنند.

واژه‌های کلیدی: حمایت خانواده و دانشگاه- خلاقیت^۱- ریسک‌پذیری^۲- امید^۳.

پیشگفتار

امروزه و در هزاره سوم، هم‌زمان با افزایش ارتباطات در سطوح ملی و بین‌المللی و نیز هم‌زمان با تغییر و تحولات پرشتاب و فزاینده، شاهد رقابت‌های روزافزون در سطح جهانی هستیم و به تبع آن نیاز به تطبیق دائمی با تحولات فن‌آوری دیده می‌شود. این مسائل، کشورهای مختلف جهان را بر آن داشته تا هرچه سریع‌تر نسبت به روزآمد شدن خود در ابعاد مختلف علمی اقدام کنند و در سایه این تغییر و تحولات نسبت به رشد و ارتقای جامعه و توسعه آن کمر همت ببندند. به همین خاطر ابداع، نوآوری و تولید محصولات جدید با فرآیندها و روش‌های نو بیش‌ازپیش اهمیت می‌یابد (لی، ونگ فو و لیونی^۴، ۲۰۱۱). اینجاست که اهمیت نیروی انسانی خلاق، مبتکر و ریسک‌پذیر برجسته می‌شود؛ زیرا جوامع امروزه دیگر نمی‌توانند با تکیه بر روش‌های پیشین عمل کنند، اهداف خود را محقق ساخته و بر رقبای خود فائق آیند. لذا مبحث خلاقیت و ریسک‌پذیری و به‌طور کلی کارآفرینی به یکی از مهم‌ترین چالش‌های اجتماعی چند دهه گذشته تبدیل شده و در اکثر کشورهای پیشرفته به‌عنوان یک ضرورت مطرح گردیده است (ون دم، اسپچیر و رونهار^۵، ۲۰۱۰). متغیرهای اجتماعی از جمله حمایت خانواده و دانشگاه می‌توانند نقش مهمی در میزان خلاقیت و ریسک‌پذیری افراد داشته باشند. حمایت از جانب خانواده، دوستان و

-
1. Creativity
 2. Risk taking
 3. Hope
 4. Lee, Wong, Foo & Leuny
 5. van Dam, Schipper & Runhaar

افراد نزدیک بر تصمیم دانشجویان برای تبدیل شدن به یک فرد خلاق و مبتکر تأثیر مثبت داشته است (نابیلا و هاریانی^۱، ۲۰۱۶). در این اثنا، دانشگاه‌ها به‌عنوان عالی‌ترین کانون پیشرفت علمی در همه زمینه‌ها محسوب می‌شوند که موجب اعتلای علم و دانش در جامعه می‌شوند (کیخا و عباسپور، ۱۳۹۸). با این حال، پژوهشی که به‌طور مشخص به رابطه بین این موارد اشاره کرده باشد انجام نشده است. بنابراین محققین در این پژوهش به دنبال بررسی این مهم هستند که آیا امید در رابطه حمایت خانواده و دانشگاه و خلاقیت و ریسک‌پذیری نقش واسطه‌ای ایفا می‌کند؟

فراگرد خلاقیت عبارت است از هر نوع فراگرد تفکری که مسأله‌ای را به‌طور مفید و بدیع حل کند. در واقع خلاقیت، توانایی دیدن، آگاه شدن و پاسخ دادن نیز به‌شمار می‌رود (محبوبی و توری، ۲۰۰۸). خلاقیت، همانا توانایی خلق ایده‌های جدید است که این ایده‌ها ممکن است به محصولات یا خدمات جدید نیز منجر شوند. خلاقیت، خلق ایده‌های جدیدی است که ممکن است به محصولات یا خدمات جدید منجر شود (هیستریچ، پیترو و شیفر، ۲۰۰۲). خلاقیت یعنی ریسک‌پذیری برای آزمودن راه‌های گوناگون در یاددهی و یادگیری (فقیه آرام، ۱۳۹۷). به‌طور کلی، خلاقیت عاملی مؤثر و کلیدی در حوزه فعالیت‌های علوم اجتماعی، روانشناسی و آموزش و پرورش است (ووتزاک و تراک^۲، ۲۰۱۵).

ریسک‌پذیری، عبارت است از پذیرش مخاطره‌هایی که می‌توانند از طریق تلاش‌های شخصی مهار شوند. شاید یکی از گسترده‌ترین ویژگی‌های ذکر شده از کارآفرینان یا کارآفرینی، تمایل به پذیرش مخاطره است (غریب شاه، ۱۳۹۴). در واقع می‌توان گفت مخاطره‌پذیری، پذیرش کارهایی است که امکان شکست در آن‌ها وجود دارد (ادوارد^۳، ۲۰۰۳). شواهد و مطالعات نشان می‌دهند که ریسک‌پذیری از دوره کودکی شروع می‌شود

1. Sylvia Nabila & Dayang Haryani

2. Wojtczuk & Turek

3. Edward

و دریام جوانی به اوج خود می‌رسد (کارن و هاسیدا^۱، ۲۰۰۷). هاوس^۲ (۱۹۸۱)، معتقد است که حمایت اجتماعی به سه طریق به فرد کمک می‌کند: ۱. اعضای خانواده، دوستان و سایر افراد می‌توانند به‌طور مستقیم حمایت ملموسی^۳ به شکل منابع مادی و رفتاری در اختیار شخص قرار دهند. ۲. اعضای شبکه اجتماعی فرد می‌توانند با ارائه پیشنهادهای، وی را از حمایت اطلاعاتی^۴ خود برخوردار سازند؛ در واقع فرد، راهنمایی و بازخورد دریافت می‌کند. ۳. افراد شبکه اجتماعی می‌توانند با اطمینان بخشی دوباره به فرد در خصوص اینکه مورد علاقه، با ارزش و محترم است. از وی حمایت عاطفی^۵ به عمل آورند و فرد را به بیان احساسات تشویق و ترغیب می‌کنند (تابی بردبار و رضوی^۶، ۲۰۰۴).

با توجه به دیدگاه هاوس می‌توان اذعان کرد که دانشگاه حمایت ملموس را در قالب شیوه‌هایی از قبیل دادن وام به دانشجویان، کمک‌های بلاعوض، انواع بُن دانشجویی و در اختیار گذاشتن خوابگاه برای دانشجویان ارائه می‌دهد. از طرفی دانشگاه از طریق حضور مشاوران و استادان راهنما و به‌روز بودن محتویات سایت آن، اطلاعات مورد نیاز دانشجویان را در اختیار آنان قرار می‌دهد. حمایت عاطفی از دانشجویان، در واقع به‌منزله احترام گذاشتن به شخصیت دانشجو و حضور افرادی ست که دانشجو بتواند ترس‌ها و نگرانی‌هایش را با او در میان بگذارد و در مواقع بحرانی به‌خوبی او را راهنمایی کند. این نوع حمایت نیز می‌تواند با احترامی که استادان و کارکنان برای دانشجو قائل بوده و راهنمایی‌هایی که در اختیار او می‌گذارند، همچنین با تقدیر و تشکر از دانشجویان ممتاز عملی شود. همچنین می‌توان اشاره کرد که آموزش عالی امروز با تعاریف و کاربردهای متعددی که برای آن بیان شده، از اهمیت خاصی در هر کشوری برخوردار است. در حقیقت، آموزش عالی بستری برای تربیت مدیران و رهبران فرداست و هرچه فرهیختگان جامعه در تدبیر و برنامه‌ریزی برای این مقطع

1. Keren & Hasida
2. House
3. Tangible support
4. Information support
5 Emotional support
6. Tabeá Bordbar & Razavie

بسیار حساس دل بسوزانند اندک است. پس لازم است دانشگاه در این جهت، بیش از پیش فعالیت کند و به تربیت نیروی انسانی متخصص و تولید اندیشه و نوآوری بپردازد. لذا جهت تحقق این هدف، دانشگاه باید در زمینه اشاعه، نشر دانش و انتقال آن به جامعه و نسل‌های جوان، بیش از پیش تلاش و کوشش کند. در دانشگاه باید نوآوری و خلاقیت در دانشجو، استاد، برنامه‌ها، کتاب‌های درسی، فضاهای آموزشی، وسایل کمک آموزشی و به‌طور کلی در همه ابعاد تربیتی و فرهنگی وجود داشته باشد تا اهداف دانشگاه تحقق یابد (محسنی زنوزی و کشاورز، ۱۳۸۸). در جهت بررسی نقش حمایتی خانواده می‌توان اشاره کرد که نهاد خانواده یکی از مهم‌ترین و پراهمیت‌ترین نهادهای اجتماعی است، چراکه سلامت و یا عدم سلامت جامعه را در دست دارد و در بنای جامعه و حفظ سنت‌ها، ارزش‌ها، روابط خویشاوندی و پرورش کودک، تعادل روانی و عاطفی نقش مهمی دارد. دوران کودکی تأثیرات بسیاری بر شخصیت کودک می‌گذارد. در این دوران اعمال خانواده، حوادث زندگی و ... بیش‌ترین تأثیر را در رفتار آینده کودک به‌عنوان یک فرد بالغ در بردارد (صادق عمل نیک، ۱۳۹۴).

امید، نیرو محرکه‌ی انسان و عامل مهمی در دستیابی به موفقیت‌های اجتماعی است که متأثر از امور مختلفی از جمله روابط فرد در خانواده است (صادقی و روشن نیا، ۱۳۹۴). امید یکی از سرمایه‌های انسانی و شاخصی از سلامت روان افراد است. امیدواری توانایی فرد را در حل مسائل اجتماعی بالا می‌برد و عامل مؤثری در بالا بردن احساس کار آبی، عزت نفس و تلاش برای پیشرفت در زندگی است (اسنایدر^۱، به نقل از خواجه‌نوری مؤمنی و هوشیار، ۱۳۹۴). امید به‌عنوان مجموعه‌ای شناختی است که از یک حس متقابل به‌دست آمده از تعیین هدف و مسیر (برنامه‌ریزی برای رسیدن به اهداف) تحت یک اقدام فردی تعریف شده است (اسنایدر، ۱۹۹۴). از نظر فروم، امید آمادگی برای لحظات هنوز اتفاق نیفتاده است. افراد امیدوار قوی‌تر هستند و برای کمک‌رسانی آماده‌ترند و تمام علائم

1. Snyder

حیاتی را نشان می‌دهند. حیاتی که سرشار از تولد و وقوع است. وی بیان می‌کند که امید عامل ذاتی و باطنی شالوده زندگی و عامل پویا و دینامیک روان انسان است (فروم^۱)، به نقل از خواجه‌نوری، مؤمنی و هوشیار،^۲ ۱۳۹۴). افرادی که دید خوش‌بینانه‌ای نسبت به زندگی دارند محبوبیت بیشتر و همچنین سازگاری بهتری با مسائل پیش روی زندگی دارند (بورنو^۳، ۲۰۰۵). امیدواری می‌تواند در فرد یا گروه انرژی ایجاد کند و به همین دلیل نوجوانانی که امیدوار هستند بهتر از سایر نوجوانان قادر به مراقبت از خویشان هستند (هاینز پی، اس^۴، ۲۰۰۴). امیدواری باعث پرورش دیدی خوش‌بینانه به زندگی می‌شود و فشارها بودن وقایع را کاهش می‌دهد و به زندگی معنا و هدف می‌بخشد. فردی که دارای شخصیت امیدوار و سرسخت است در برابر مشکلات و تجربیات ناگوار، تاب‌آوری نشان می‌دهد و با تقویت انعطاف‌پذیری و پذیرا بودن حتی رویدادهای بسیار ناهماهنگ خود را هماهنگ کرده و با رویکردی خلاقانه به مسائل می‌نگرد و برای حل آن‌ها برنامه‌ریزی کرده تا بتواند تصمیم درستی اتخاذ کند (گاربکسی^۴، ۲۰۱۲).

صیاد و همکاران (۱۳۹۴) طی تحقیقی دریافتند که دانشجویان در حیطه‌های توفیق طلبی و ریسک‌پذیری از میزان بالاتر از میانگین برخوردار بودند و این مسأله می‌تواند زمینه‌ای مناسب برای اجرا و پیشبرد برنامه‌های مربوط به توسعه و آموزش‌های کارآفرینی ایجاد نماید. نتایج پژوهش ترابی و گودرزی (۱۳۹۴) نشان داد که بین حمایت اجتماعی و خلاقیت و توانمندی من (ایگو)، همبستگی معنادار وجود دارد. در واقع بین حمایت اجتماعی و خلاقیت رابطه معنادار و معکوس برقرار است و بین حمایت اجتماعی و توانمندی من، رابطه‌ای معنادار و مستقیم وجود دارد. صادقی و روشن نیا (۱۳۹۴)، طی پژوهشی با عنوان مقایسه امید به زندگی در نوجوانان خانواده‌های چند فرزند و تک‌فرزند به این نتایج دست یافتند که بین

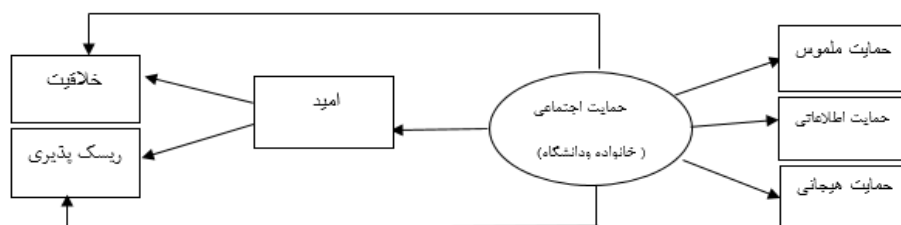
1. forum
2. Boero
3. Hinds PS
4. Garbowski

دو گروه نوجوانان خانواده‌های تک‌فرزند و چند فرزند در متغیر امید به زندگی تفاوت معناداری وجود دارد. به این صورت که در مؤلفه امید به زندگی، نوجوانان خانواده‌های چند فرزند دارای نمرات بیشتری نسبت به نوجوانان تک‌فرزند می‌باشند. فاروق^۱ (۲۰۱۸) طی پژوهشی با بررسی مدل‌سازی اهمیت حمایت اجتماعی و مهارت‌های کارآفرینی برای تعیین رفتار کارآفرینی افراد دریافت که حمایت اجتماعی و مهارت‌های کارآفرینی تأثیر قابل توجهی در قصد کارآفرینی افراد دارند. اریکسون و آبو^۲ (۲۰۱۶)، طی تحقیقی دریافتند که بین خودشیفتگی مدیرعامل و ریسک‌پذیری شرکت، رابطه غیرخطی وجود دارد. همچنین روبنی میکسون^۳ (۲۰۱۵) طی تحقیقی دریافت که وضعیت اقتصادی خانواده بر میزان ریسک‌پذیری نوجوانان تأثیر می‌گذارد. به گونه‌ای که عملکرد تحصیلی نوجوانان با میزان ریسک‌پذیری‌شان در ارتباط است. به گونه‌ای که هرچه عملکرد تحصیلی کمتر باشد، نوجوانان آرزوی شغلی را می‌کنند که از نظر عملکرد تحصیلی بیش از انتظارشان است. یافته‌های تکین و تاشگین^۴ (۲۰۰۹) حاکی از آن است که سطح تحصیلات والدین تأثیر معناداری بر میزان خلاقیت دانش‌آموزان نخبه دارد.

حال از آنجایی که امروزه موضوع کار و اشتغال و معضل بی‌کاری، نه تنها یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی کشور در حال حاضر است بلکه از طرفی با توجه به میزان رشد جمعیت در دو دهه گذشته، می‌توان آن را مهم‌ترین چالش اجتماعی چند دهه آینده به حساب آورد. یکی از راه‌حل‌های برجسته و مهم این معضل که در سند چشم‌انداز بیست‌ساله هم به آن اشاره شده است ابتکار و توسعه کارآفرینی است. به گونه‌ای که به منظور افزایش روحیه نوآوری در افراد بایستی بر افزایش میزان خلاقیت و ریسک‌پذیری آن‌ها تأکید نمود، لذا محقق در این پژوهش به دنبال بررسی رابطه بین خلاقیت و ریسک‌پذیری با

1. Farooq
2. Eriksen & Aabo
3. Robyn E. Mixon
4. Tekin & Ttasgin

حمایت اجتماعی، با توجه به نقش متغیر میانجی امید به زندگی است و به دنبال پاسخ به سؤالاتی است از قبیل اینکه آیا بین حمایت اجتماعی از جانب خانواده و دانشگاه و میزان خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان رابطه وجود دارد؟ آیا متغیر امید به زندگی، نقش میانجی در رابطه بین خلاقیت و ریسک‌پذیری با حمایت اجتماعی ایفا می‌کند؟ بر این مبنا مدل مفهومی ذیل پیشنهاد شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

در این پژوهش، فرضیه‌های زیر آزمون شده‌اند:

۱. حمایت خانواده و دانشگاه، پیش‌بینی‌کننده خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان است.
۲. حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی‌کننده امید دانشجویان است.
۳. امید، پیش‌بینی‌کننده خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان است.
۴. امید، نقش متغیر میانجی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاقیت دانشجویان دارد.
۵. امید، نقش متغیر میانجی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با ریسک‌پذیری دانشجویان دارد.
۶. مدل از برازش لازم برخوردار است.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر گردآوری داده‌ها جزو پژوهش‌های توصیفی، از لحاظ نوع، کاربردی و از نظر روش، رابطه‌ای - همبستگی و به‌طور مشخص مبتنی بر مدل معادلات ساختاری بود. جامعه آماری این پژوهش، دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه بیرجند (۳۰۶۴ تن) بودند که حجم نمونه بر اساس جدول مورگان (۳۴۰ تن) برآورد شد. به‌منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های ذیل استفاده شد.

الف: در این پژوهش برای سنجش حمایت اجتماعی خانواده و دانشگاه از مقیاس حمایت اجتماعی (MOS) شربورن و استوارت (۱۹۹۱) استفاده شد. پایایی این آزمون با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در دامنه‌ای از ۰/۷ تا ۰/۹۳ گزارش شده است (شربورن و استوارت، ۱۹۹۱).

ب: سؤالات پرسش‌نامه وطن‌خواه و رضایی مقدم برای سنجش خلاقیت و ریسک‌پذیری که متغیر خلاقیت با ۱۱ گویه و ریسک‌پذیری با ۱۰ گویه در قالب ۵ سطحی لیکرت موردسنجش قرار گرفتند. ضریب آلفای کرونباخ این متغیرها به ترتیب ۰/۷۲، ۰/۵۶ بوده است.

ج: پرسش‌نامه امید اسنایدر (۱۹۹۱) در قالب ۵ سطحی لیکرت موردسنجش قرار گرفته است. ضریب پایایی ابزار برابر ۰/۷۷ است.

یافته‌های پژوهش

اطلاعات جمعیت‌شناسی و توصیفی نمونه بدین صورت بود که حدود ۳۱/۶ درصد نمونه را دانشجویان مرد و بقیه را دانشجویان زن تشکیل می‌دادند. در رابطه با توزیع سنی

دانشجویان به ترتیب سن، ۲۲-۲۶ (۶۱/۳)، ۲۶-۳۰ (۲۱/۸)، ۳۰-۳۴ (۱۳/۸)، بالاتر از ۳۴ (۳/۱) بود. رشته تحصیلی آنان به ترتیب درصد، انسانی (۳۶/۰)، علوم (۲۸/۹) و مهندسی (۳۵/۱) بود. برای استفاده از شاخص‌های آماری پارامتریک، باید داده‌ها دارای توزیع طبیعی باشند. برای تعیین توزیع جامعه از شاخص‌های چولگی و کشیدگی (جدول ۲) و همچنین آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد.

جدول ۱. نرمال بودن داده‌ها

امید	ریسک‌پذیری	خلاقیت	حمایت اطلاعاتی	حمایت هیجانی	حمایت ملموس
۰/۳۲۶	۰/۱۷۳	-۰/۶۱۹	۰/۰۵۴	۰/۱۰۶	-۰/۰۶۱
۰/۱۵۹	۰/۴۶۵	-۰/۲۹۷	-۰/۷۱۳	-۰/۷۴۳	-۱/۰۴۴

نتایج جدول (۱) نشان می‌دهد که مقادیر چولگی و کشیدگی بین ۲- و ۲+ است بنابراین داده‌ها نرمال است.

جدول ۲ میانگین و انحراف معیار متغیرها

امید	ریسک‌پذیری	خلاقیت	حمایت اطلاعاتی	حمایت هیجانی	حمایت ملموس
۳/۷۷۳	۳/۴۵۶	۴/۰۲۴	۳/۲۹۵	۳/۱۶۶	۳/۲۲۲
۰/۴۴۱	۰/۴۳۶	۰/۷۲۶	۰/۹۵۳	۱/۰۰۵	۱/۱۶۸

جدول فوق نشان می‌دهد تمامی میانگین‌های مؤلفه‌ها بالاتر از میانگین فرضی است. فرضیه اول پژوهش، حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی کننده خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان است.

جدول ۳. حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی کننده فلاخیت

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	Beta	T	P
مقدار ثابت	۳/۰۶۳	۰/۱۵۹		۱۹/۲۲۷	۰/۰۰۱
حمایت اطلاعاتی	۰/۵۶۲	۰/۰۹۸	۰/۷۳۸	۵/۷۱۹	۰/۰۰۱
حمایت هیجانی	-۰/۲۱۶	۰/۰۹۷	-۰/۲۹۸	-۲/۲۲۰	۰/۰۲۷
حمایت ملموس	-۰/۰۶۵	۰/۰۵۵	-۰/۱۰۵	-۱/۱۸۷	۰/۲۳۶
نکته	R: ۰/۰۴۴	R ² : ۰/۱۹	ADJ. R ² : -۰/۱۸۴		

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که با توجه به اینکه ضریب تعیین اصلاح شده برابر با ۰/۱۸ است، حمایت خانواده و دانشگاه حدود ۱۸ درصد واریانس مربوط به فلاخیت را تبیین می‌کند. همچنین با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی کنندگی این دو متغیر به شکل کلی معنادار است. اما با توجه به میزان معناداری مؤلفه حمایت ملموس مشاهده می‌شود که این مؤلفه نقش پیش‌بینی کنندگی ندارد و تنها دو متغیر حمایت اطلاعاتی و حمایت هیجانی پیش‌بینی کننده فلاخیت هستند. به گونه‌ای که به ازای افزایش هر واحد مؤلفه حمایت اطلاعاتی، فلاخیت به اندازه ۰/۷۳ واحد افزایش می‌یابد و به ازای افزایش هر واحد مؤلفه حمایت هیجانی، فلاخیت به اندازه ۰/۲۹ واحد کاهش می‌یابد.

جدول ۴. حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی کننده ریسک‌پذیری

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	Beta	T	P
مقدار ثابت	۳/۴۷۱	۰/۱۰۶		۳۲/۶۹۷	۰/۰۰۱
حمایت اطلاعاتی	۰/۰۷۵	۰/۰۶۶	۰/۱۶۴	۱/۱۴۶	۰/۲۵۳
حمایت هیجانی	-۰/۰۸۷	۰/۰۶۵	-۰/۲۰۱	-۱/۳۴۶	۰/۱۸۰
حمایت ملموس	۰/۰۰۴	۰/۰۳۷	۰/۱۲	۰/۱۱۹	۰/۹۰۵
نکته	R: ۰/۰۹۳	R ² : ۰/۰۰۹	ADJ. R ² : -۰/۰۰۵		

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که با توجه به اینکه ضریب تعیین اصلاح شده برابر $0/05$ - است، حمایت خانواده دانشگاه واریانس مربوط به ریسک‌پذیری را تبیین نمی‌کند و با توجه به میزان معناداری مؤلفه‌های حمایت اطلاعاتی، حمایت هیجانی و حمایت ملموس مشاهده می‌شود که این سه مؤلفه نقش پیش‌بینی‌کنندگی ندارند. فرضیه دوم پژوهش، حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی‌کننده امید به زندگی دانشجویان است.

جدول ۵. حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی‌کننده امید

P	T	Beta	SE	B	متغیرهای پیش‌بین
0/001	32/922		0/105	3/469	مقدار ثابت
0/030	2/181	0/307	0/065	0/142	حمایت اطلاعاتی
0/317	-1/003	-0/147	0/064	-0/064	حمایت هیجانی
0/728	0/348	0/034	0/036	0/013	حمایت ملموس
ADJ. R ² : 0/320		R ² : 0/045		R: 0/211	نکته

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که با توجه به اینکه ضریب تعیین اصلاح شده برابر با $0/03$ است حمایت خانواده و دانشگاه حدود ۳ درصد واریانس مربوط به امید را تبیین می‌کند. همچنین با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی‌کنندگی این دو متغیر به شکل کلی معنادار است اما با توجه به میزان معناداری مؤلفه حمایت هیجانی و حمایت ملموس مشاهده می‌شود که این مؤلفه‌ها نقش پیش‌بینی‌کنندگی ندارند و تنها مؤلفه حمایت اطلاعاتی پیش‌بینی‌کننده امید است. به گونه‌ای که به ازای افزایش هر واحد مؤلفه حمایت اطلاعاتی، امید به اندازه $0/034$ واحد افزایش می‌یابد.

فرضیه سوم پژوهش، امید پیش‌بینی‌کننده خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان است.

جدول ۶. امید پیش‌بینی کننده ریسک‌پذیری

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	Beta	T	P
مقدار ثابت	۱/۹۶۵	۰/۲۳۱		۸/۵۲۳	۰/۰۰۱
امید	۰/۳۹۵	۰/۰۶۱	۰/۴۰۰	۶/۵۱۰	۰/۰۰۱
نکته	R: ۰/۴۰۰				R ² : ۰/۱۵۶

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که با توجه به اینکه ضریب تعیین اصلاح شده برابر با ۰/۱۵ است. امید حدود ۱۵ درصد واریانس مربوط به ریسک‌پذیری را تبیین می‌کند. همچنین با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی کنندگی این دو متغیر به شکل کلی معنادار است. به گونه‌ای که به ازای افزایش هر واحد مؤلفه امید، ریسک‌پذیری به اندازه ۰/۴۰ واحد افزایش می‌یابد.

جدول ۷. امید پیش‌بینی کننده خلاقیت

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	Beta	T	P
مقدار ثابت	۲/۷۰۶	۰/۴۱۰		۶/۶۰۸	۰/۰۰۱
امید	۰/۳۴۹	۰/۱۸۰	۰/۲۱۲	۳/۲۴۰	۰/۰۰۱
نکته	R: ۰/۲۱۲				ADJ. R ² : ۰/۰۴۱
					R ² : ۰/۰۴۵

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که با توجه به اینکه ضریب تعیین اصلاح شده برابر با ۰/۰۴ است. امید حدود ۴ درصد واریانس مربوط به خلاقیت را تبیین می‌کند. همچنین با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی کنندگی این دو متغیر به شکل کلی معنادار است. به گونه‌ای که به ازای افزایش هر واحد مؤلفه امید، خلاقیت به اندازه ۰/۲۱ واحد افزایش می‌یابد. فرضیه چهارم پژوهش، امید به زندگی، نقش متغیر میانجی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاقیت دانشجویان دارد.

برای بررسی فرضیه فوق آزمون سوبل به عمل آمد و نتایج به شرح جدول ۹ است.

جدول ۹. آزمون سوبل نقش میانجی امید بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاقیت

A	b	sa	sb	Sobel test	std	P. value
۰/۰۹	۰/۲۴	۰/۰۳	۰/۱۰	۱/۸۱	۰/۰۱	۰/۰۶

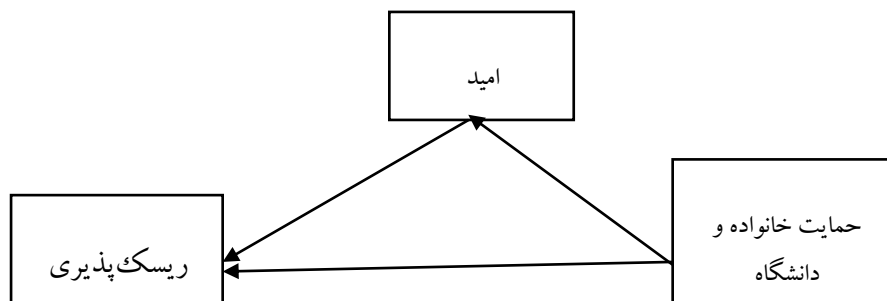
نتایج جدول آزمون سوبل در سنجش مسیر غیرمستقیم امید به زندگی، حمایت خانواده و دانشگاه و خلاقیت نشان می‌دهد که مقدار آزمون Sobel test برابر ۱/۸۱ و در سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵، می‌توان نتیجه گرفت که امید، نقش متغیر میانجی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاقیت دانشجویان ندارد.

فرضیه پنجم پژوهش؛ امید، نقش متغیر میانجی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با ریسک‌پذیری دانشجویان دارد.

از نظر بارون و کنی (۱۹۸۶)، ۴ شرط برای اینکه یک متغیر، میانجی دو متغیر دیگر باشد

لازم است:

- ۱- بین متغیر پیش‌بین و ملاک رابطه معنادار وجود داشته باشد (مسیر C معنادار باشد).
- ۲- بین متغیر پیش‌بین و میانجی رابطه معنادار وجود داشته باشد (مسیر a معنادار باشد).
- ۳- بین متغیر میانجی و ملاک رابطه معنادار وجود داشته باشد (مسیر b معنادار باشد).
- ۴- بین متغیر پیش‌بین و ملاک، بعد از کنترل متغیر میانجی (مسیر "C") رابطه معنادار وجود نداشته باشد.

شکل ۱. اثر غیرمستقیم متغیرها

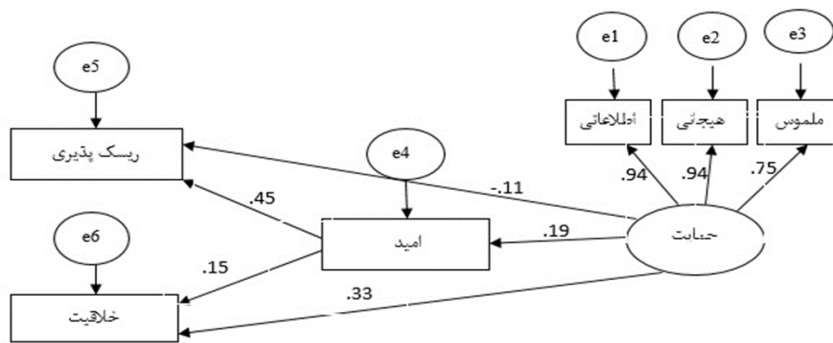
۴ شرط برای اینکه میانجی‌گری امید به زندگی سنجدیه شود لازم است بررسی شود. در جدول (۱۰) این شروط آزموده شده‌اند.

جدول ۱۰. همبستگی متغیرها

حمایت اجتماعی خانواده و دانشگاه	امید	ریسک‌پذیری
-۰/۰۰۴	۰/۴۰۰	
۰/۴۰۳	۰/۲۱۲	خلافت
۱	۰/۲۰۱	حمایت اجتماعی خانواده و دانشگاه

از آنجایی که با توجه به نتایج جدول فوق، بین متغیر پیش‌بین و ملاک رابطه معناداری وجود ندارد و اولین شرط از شروط میانجی‌گری بارون و کنی نقض می‌شود بنابراین نمی‌توان نقش میانجی امید به زندگی را در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با ریسک‌پذیری دانشجویان سنجدیه.

فرضیه ششم، مدل پژوهش مبتنی بر حمایت خانواده و دانشگاه، پیش‌بینی کننده خلافت و ریسک‌پذیری با میانجی امید از برآزش لازم برخوردار است. برای بررسی فرضیه فوق از نرم‌افزار آموس استفاده شد و نتایج در نمودار ۱ ذکر شده است.

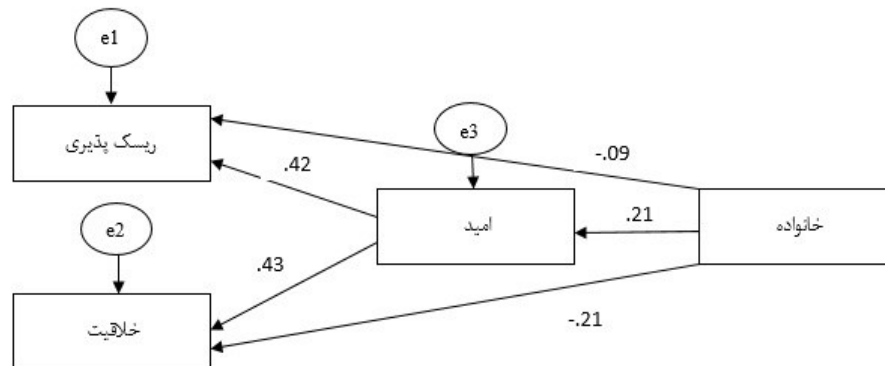
شکل ۲. حمایت خانواده و دانشگاه بر خلافت و ریسک‌پذیری با میانجی امید

نتایج معادلات ساختاری در نمودار (۱) نشان می‌دهد حمایت اجتماعی خانواده و دانشگاه ۰/۳۳ درصد خلاقیت افراد را پیش‌بینی می‌کند و همچنین حمایت اجتماعی خانواده و دانشگاه، پیش‌بینی کننده ریسک‌پذیری افراد نیست. از طرفی حمایت اجتماعی خانواده و دانشگاه ۰/۱۹ درصد امید افراد را پیش‌بینی می‌کند و امید ۰/۱۵ درصد خلاقیت و ۰/۴۲ درصد ریسک‌پذیری افراد را پیش‌بینی می‌کند که نشان‌دهنده نقش امید بر ریسک‌پذیری افراد است.

جدول ۱۱. برازش الگوی حمایت خانواده و دانشگاه، خلاقیت و ریسک‌پذیری و امید

معناداری	df/χ^2	NFI	IFI	CFI	GFI
۰/۱۱۲	۳/۶۴	۰/۹۵	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۶

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد تمامی شاخص‌ها در حد قابل قبول قرار دارند. بنابراین مدل پژوهش با داده‌های جمع‌آوری شده از برازش لازم برخوردار است.

شکل ۳. حمایت خانواده بر خلاقیت و ریسک‌پذیری با میانجی امید

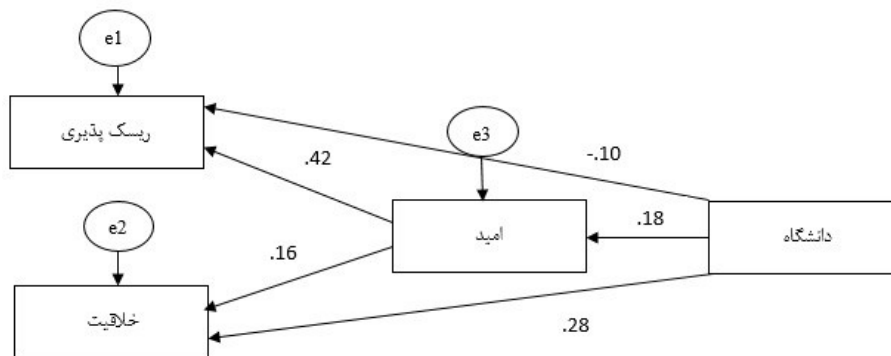
نتایج معادلات ساختاری در شکل ۲ نشان داده است که حمایت اجتماعی خانواده در سه سطح خلاقیت، ریسک‌پذیری و امید بر آورد شده‌اند که نتایج نشان می‌دهد حمایت اجتماعی

خانواده ، پیش‌بینی کننده خلاقیت و ریسک‌پذیری افراد نیست. از طرفی حمایت اجتماعی خانواده ۰/۲۱ درصد امید افراد را پیش‌بینی می‌کند و امید ۰/۴۳ درصد خلاقیت و ۰/۴۲ درصد ریسک‌پذیری افراد را پیش‌بینی می‌کند که نشان‌دهنده نقش امید بر خلاقیت و ریسک‌پذیری افراد است.

جدول ۱۲. شاخص‌های برازش الگوی حمایت خانواده بر خلاقیت و ریسک‌پذیری با میانجی امید

معناداری	χ^2/df	NFI	IFI	CFI	GFI
۰/۹۳	۲/۸۹	۰/۹۴	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۵

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد تمامی شاخص‌ها در حد قابل قبول قرار دارند. بنابراین مدل پژوهش با داده‌های جمع‌آوری شده از برازش لازم برخوردار است.

شکل ۴. حمایت دانشگاه بر خلاقیت و ریسک‌پذیری با میانجی امید

نتایج معادلات ساختاری در نمودار ۳ نشان داده است که حمایت اجتماعی دانشگاه در سه سطح، خلاقیت و ریسک‌پذیری و امید برآورد شده‌اند که نتایج نشان می‌دهد حمایت اجتماعی دانشگاه ۰/۲۸ درصد خلاقیت افراد را پیش‌بینی می‌کند و همچنین حمایت اجتماعی دانشگاه ، پیش‌بینی کننده ریسک‌پذیری افراد نیست. از طرفی حمایت اجتماعی دانشگاه ۰/۱۸ درصد امید افراد را پیش‌بینی می‌کند و امید ۰/۱۶ درصد خلاقیت و

۰/۴۲ درصد ریسک پذیری افراد را پیش‌بینی می‌کند که نشان‌دهنده نقش امید بر خلاقیت و ریسک‌پذیری افراد است.

جدول ۱۳. شاخص‌های برازش الگوی حمایت‌دانشگاه بر خلاقیت و ریسک‌پذیری با میانجی امید

معناداری	χ^2/df	NFI	IFI	CFI	GFI
۰/۱۰۱	۳/۸۰	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۹۷	۰/۹۷

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد تمامی شاخص‌ها در حد قابل قبول قرار دارند. بنابراین مدل پژوهش با داده‌های جمع‌آوری شده از برازش لازم برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه، خلاقیت و ریسک‌پذیری نه تنها به‌عنوان یک نیاز، بلکه به‌عنوان شرط بقا یک جامعه مطرح است و بر آموزش و کسب مهارت‌های لازم در به‌کارگیری این استعدادها و ویژه بشری تأکید بسیاری شده است. خانواده به‌عنوان اولین کانون زندگی فرد و دانشگاه، نیز به‌عنوان محل ترویج علم و تقویت ویژگی‌هایی از این قبیل، نقش بسزایی در تربیت افراد متخصص و کارآمد جامعه ایفا می‌کنند. در این بین داشتن امید به زندگی، مؤلفه بسیار مهمی به‌منظور پیشرفت و رسیدن به اهداف فردی و اجتماعی است. نتایج این پژوهش در فرضیه ۱ نشان داد با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی‌کنندگی بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاقیت به شکل کلی معنادار است. اما با توجه به میزان معناداری مؤلفه حمایت ملموس مشاهده می‌شود که این مؤلفه نقش پیش‌بینی‌کنندگی ندارد و تنها دو متغیر حمایت اطلاعاتی و حمایت هیجانی پیش‌بینی‌کننده خلاقیت هستند و رابطه مستقیم و معنادار است. همچنین نتایج نشان داد که مؤلفه‌های حمایت اطلاعاتی، حمایت هیجانی و حمایت ملموس

با ریسک‌پذیری نقش پیش‌بینی‌کنندگی ندارند. نتایج در راستای پژوهش‌های فاروق (۲۰۱۸)، میلمن، لی، ماتلای و ونگ (۲۰۱۰)، کیوشیک^۱ (۲۰۰۶)، صالحی و مرادی پردنجانی (۱۳۹۴) است. به این صورت که نتایج این پژوهش‌ها بیان داشت که حمایت خانواده و دانشگاه، پیش‌بینی‌کننده خلاقیت دانشجویان است. از طرفی نتایج پژوهش با نتایج پژوهش ترابی گودرزی و بهرامی (۱۳۹۴) تحت عنوان بررسی نقش واسطه‌ای حمایت اجتماعی در رابطه بین خلاقیت و توانمندی من (ایگو) در دانشجویان هنرهای تجسمی دانشگاه هنر تهران و پژوهش شکی (۱۳۹۴) با عنوان بررسی ویژگی‌های خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان ورودی رشته کشاورزی (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر) ناهم‌سو است. همچنین نتایج پژوهش در رابطه با حمایت خانواده و دانشگاه و ریسک‌پذیری با نتایج پژوهش شکی (۱۳۹۴)، مردان شاهی (۱۳۹۲)، محمودی، بهمن‌پور و باسامی (۱۳۸۹) هم‌سو است. به‌گونه‌ای که حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی‌کننده ریسک‌پذیری دانشجویان نیست. از طرفی با پژوهش‌های روبنی میکسون (۲۰۱۵)، سوختانلو و ایمانی احمدآباد (۱۳۹۷)، بهرامی و همکاران (۱۳۹۶) ناهم‌سو است. به‌گونه‌ای که نتایج پژوهش‌ها اظهار داشت که حمایت خانواده و دانشگاه بر میزان ریسک‌پذیری افراد مؤثر بوده و به‌واقع حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی‌کننده ریسک‌پذیری دانشجویان است. نهاد خانواده یکی از مهم‌ترین و پراهمیت‌ترین نهادهای اجتماعی است به‌گونه‌ای که نقش خانواده در پرورش خلاقیت و ریسک‌پذیری فرد، که لازمه کارآفرین شدن وی است، بر کسی پوشیده نیست. درواقع خانواده‌ها می‌بایست زمینه‌های پیشرفت خلاقیت و نوآوری را به وجود آورده و همگام با رشد کودک، به دنبال نهادینه شدن این ویژگی‌ها درون فرزند خویش باشند تا افرادی خلاق و ریسک‌پذیر که نیاز جامعه کنونی است بارآورند. به این صورت که برای داشتن فرزندی خلاق، ضروری است خانواده‌ای خلاق و محیطی شاد و

1. Millman., Li., & Wong
2. Kaushik

سرزنده وجود داشته باشد. از طرفی به محض ورود فرد به دانشگاه، سازمان آموزشی بایستی این وظیفه خطیر را بر عهده گیرد. به گونه‌ای که با کمک جوانان جامعه، کشور را به سمت وسوی جهانی شدن سوق دهد. در واقع از آنجایی که فارغ‌التحصیلان از دانشگاه وارد محیطی می‌شوند که به سرعت در حال تغییر و نوآوری است، موجب تغییر و تحول در رسالت دانشگاه شده است. در این راستا و بر اساس پژوهش‌های انجام گرفته، از دیدگاه اساتید و دانشجویان، عامل اجتماعی-آموزشی، انگیزشی و مدیریتی بیشترین تأثیر معنادار را بر وضعیت خلاقیت در دانشگاه دارند (پیر خائفی و محمد زاده، ۱۳۸۹). از طرفی پژوهش‌های انجام شده حاکی از آن است که هرچه حمایت و توجه والدین بر فرزندان بیشتر باشد از میزان ریسک‌پذیری فرزندان کاسته می‌شود. به گونه‌ای که محیط گرم و صمیمی خانواده، باعث شده تا فرزندان با خیال راحت و پشتوانه کافی به انجام کارهای خود پرداخته و انجام کارهای خطرپذیر و دارای ریسک، بر حذر باشند (محمودی، بهمن پور و باسامی، ۱۳۸۹). از طرفی پژوهش حاضر و پژوهش‌های انجام شده در این راستا بیانگر نقش ضعیف دانشگاه در پرورش افراد ریسک‌پذیر است که حاکی از رسالت ضعیف دانشگاه است. به واقع از آنجایی که خلاقیت و ریسک‌پذیری به عنوان دو مؤلفه بسیار مهم و حیاتی کارآفرینی محسوب می‌شود و جامعه به منظور رویارویی با تحولات اخیر نیازمند افراد خلاق و کارآفرین است. با توجه به مشخص بودن اثر آموزش بر تقویت خصایص کارآفرینانه دانشجویان پیشنهاد می‌شود، تا با اقدامات اساسی برای تحول در محتوای دروس، تغییر در شیوه‌های تدریس، آموزش اساتید و مدرسان با روش‌های نوین و خلاقانه، برگزاری دوره‌های آموزشی، کارگاه‌های تخصصی، همچنین اجرای مسابقاتی با محوریت ایده‌ها، طرح‌های کارآفرینانه، جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های دستاوردهای دانشجویان، بستر مناسب جهت ترویج، تشویق و پیگیری پرورش دانش‌آموختگان خلاق و کارآفرین فراهم شود (شکی، ۱۳۹۴).

نتایج فرضیه دوم نشان داد با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی کنندگی بین حمایت خانواده و دانشگاه با امید به زندگی به شکل کلی معنادار است. اما با توجه به میزان معناداری مؤلفه حمایت هیجانی و حمایت ملموس مشاهده می‌شود که این مؤلفه‌ها نقش پیش‌بینی کنندگی ندارند و تنها مؤلفه حمایت اطلاعاتی و امید به زندگی رابطه مستقیم و معنادار است. نتایج در راستای پژوهش‌های صادقی و روشن نیا (۱۳۹۴)، شیخ‌الاسلامی، کریمیان پور و ویسی (۱۳۹۴)، شیخی، فتاحی، شیخی و رحمانی (۱۳۹۶) است. به این صورت که حمایت خانواده و دانشگاه پیش‌بینی کننده امید به زندگی دانشجویان است. امید به زندگی، نیرومحرکه انسان و عامل مهمی در دستیابی به موفقیت‌های اجتماعی است که متأثر از امور مختلفی از جمله روابط فرد در خانواده است. واضح است که تعامل و ارتباطات درون سیستم خانواده، نوع و شیوه تفکر آن‌ها، بر باورها، رفتارها و توانایی‌های افراد تأثیر می‌گذارد. یکی از مهم‌ترین توانایی‌های انسان که باعث سازگاری او در شرایط زندگی می‌شود امیدواری؛ یعنی داشتن پشتکار در دنبال کردن اهداف و پیگیری راهکارهای لازم برای رسیدن به موفقیت است (صادقی و روشن نیا، ۱۳۹۴). بنابراین حمایت و توجه والدین بر میزان امید به زندگی فرد مؤثر بوده و باعث شده تا فرد با جدیت بیشتری به دنبال کسب موفقیت باشد. از طرفی دانشگاه نیز محیطی است که فرد با ورود به آن در واقع به دنبال جامه عمل پوشیدن به رؤیاها و خواسته‌های خویش است. به گونه‌ای که فرد با پشت سر گذاشتن سال‌های تحصیل، آماده ورود به شغل موردنظر خویش است. بنابراین محیط دانشگاهی باید طوری باشد که بر میزان امید به زندگی دانشجویان بیفزاید. تحقیقات بسیاری صورت گرفته و حاکی از این واقعیت دارد که حمایت دانشگاه رابطه معناداری با امید به زندگی افراد دارد.

نتایج فرضیه سوم نشان داد که با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی کنندگی بین امید به زندگی و ریسک‌پذیری مستقیم و معنادار است. همچنین نتایج نشان داد که با توجه به میزان معناداری رابطه پیش‌بینی کنندگی بین امید به زندگی و خلاقیت نیز مستقیم و معنادار

است. نتایج در راستای پژوهش‌های حاج علیزاده، دلواری، بلندنظر و قنبریان (۱۳۹۶)، هیرادآسا و ابو المعالی (۱۳۹۶)، حجازی، صبحی و فرشی (۱۳۹۵)، محمودی و محمدی (۱۳۹۴)، مرادی و کلانتری (۱۳۸۹) است. به این صورت که امید به زندگی پیش‌بینی کننده خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان است. انسان و زندگی، دو مفهوم جدایی‌ناپذیرند. به گونه‌ای که تا انسان هست باید زندگی کند و برای ادامه زندگی نیازمند انگیزه، شوق و اشتیاق و در یک کلام امید به زندگی است. در واقع امید به زندگی، مؤلفه‌ای است که انسان را قادر می‌سازد تا با وجود موانع به سمت اهداف مطلوب حرکت نماید (هیرادآسا و ابو المعالی، ۱۳۹۶). از طرفی با توجه به تغییر و تحولات دنیای کنونی، خلاقیت و نوآوری به‌عنوان شرط بقای جامعه و پیشرفت آن تلقی می‌شود که بر آموزش و کسب مهارت‌های لازم در به‌کارگیری این استعداد ویژه بشری تأکید بسیاری شده است. از آنجایی که کلیدی‌ترین مسأله در جامعه ما و تمام جوامع در حال توسعه، خلاقیت است نیازمند افراد کارآفرین، خلاق و ریسک‌پذیر است. حال با توجه به اینکه یکی از ویژگی‌های افراد خلاق، داشتن امید به زندگی و پشتکار و ریسک‌پذیری است و بر اساس نتایج تحقیقات پیشین می‌توان استدلال نمود که امید به زندگی با خلاقیت و ریسک‌پذیری رابطه‌ای معنادار دارد. به گونه‌ای که با افزایش امید به زندگی، خلاقیت و ریسک‌پذیری نیز افزایش می‌یابد.

نتایج فرضیه‌های چهارم و پنجم نشان داد که با توجه به سطح معناداری بالاتر از ۰/۰۵، امید به زندگی، نقش متغیر میانجی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاقیت دانشجویان ندارد. از طرفی برای بررسی فرضیه پنجم، از آنجایی که با توجه به نتایج پژوهش حاضر که در جدول (۱۰) به آن اشاره شد، ضریب مسیر حمایت خانواده و دانشگاه به ریسک‌پذیری معنادار نیست. اجازه بررسی نقش امید به زندگی به‌عنوان متغیر میانجی مسیر حمایت خانواده و دانشگاه به ریسک‌پذیری وجود نداشته و در واقع امید به زندگی، نقش متغیر میانجی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با ریسک‌پذیری دانشجویان را ندارد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های فروغ نیا، دهقان و بنی کریمی (۱۳۹۵)، نظامی پور و

احدی (۱۳۹۴)، حسینی (۱۳۹۰) همسو نیست. به این صورت که در پژوهش‌های بررسی شده، امید به زندگی به‌عنوان متغیر میانجی ایفای نقش می‌کند. به‌گونه‌ای که امید به زندگی بر سلامت روان فرد و به‌تبع سلامت سازمانی و از طرفی بر خودکارآمدی و کیفیت زندگی مؤثر بود. درحالی‌که در پژوهش حاضر بر اساس نتایج به‌دست آمده، شاهد اثر میانجی‌گری امید به زندگی در رابطه بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاصیت و ریسک‌پذیری دانشجویان نیستیم. امیدواری در سلامت روان افراد مؤثر است. امید یک حالت انگیزشی است با در نظر گرفتن اهداف روشن برای زندگی. به‌واقع در امید از یک سو انگیزه خواستن و اراده کردن به سمت اهداف مشخص و از سوی دیگر بررسی راه‌هایی برای کسب اهداف نهفته است. از این منظر، امیدواری بر کیفیت زندگی افراد تأثیر بسزایی دارد. به‌گونه‌ای که باعث می‌شود فرد تمام توانایی خویش را به کار گرفته و به سمت پیشرفت قدم بردارد (حسینی، ۱۳۹۰). همچنین از آنجایی که پیشرفت جامعه در گرو پیشرفت فرد و این دو نیز متأثر از تحولات و دگرگونی‌های دنیای مدرن می‌باشند نیازمند افراد خلاق، باپشتکار و امیدوار است که از حمایت اجتماعی نیز برخوردارند و اما از آنجایی که در پژوهش حاضر نتایج حاکی از مؤثر نبودن امید بر رابطه حمایت اجتماعی خانواده و دانشگاه با خلاصیت و ریسک‌پذیری است نشان از ضعف کارکرد خانواده و دانشگاه در این زمینه است. به‌گونه‌ای که خانواده، به‌عنوان اولین نهاد اجتماعی و محل پرورش ویژگی‌های فرد بایستی از امید، سرشار و فرزندان آینده‌نگر و امیدوار وارد جامعه کرده و دانشگاه به‌عنوان ادامه‌دهنده راه خانواده و مهم‌ترین مرکزی که نقش بسیار تأثیرگذاری بر روحیه افراد برای ورود به بازار کار دارد باید تمامی تلاش خود را به کار ببندد تا جوانانی پرشور، خلاق، بانشاط و پرامید به جامعه عرضه نماید.

نتایج فرضیه ششم معادلات ساختاری نشان از برآزش مدل در تمامی شاخص‌ها داشت. سخن آخر اینکه، بر اساس نتایج، رابطه معناداری بین حمایت خانواده و دانشگاه با خلاصیت برقرار است. به این صورت که هرچقدر میزان حمایتی که فرد از جانب خانواده و

دانشگاه دریافت می‌کند بیشتر باشد فرد از میزان خلاقیت بیشتری برخوردار خواهد بود. اما نکته جالب توجه اینکه بین حمایت خانواده و دانشگاه با ریسک‌پذیری، رابطه معنادار وجود ندارد. از طرفی نتایج حاکی از آن است که متغیر امید به زندگی نقش میانجی در این رابطه ایفا نمی‌کند. بر اساس نتایج پژوهش، باید به نقش مهم و حیاتی خانواده و دانشگاه در پرورش خلاقیت افراد اذعان کرد. از طرفی نتایج مبین این است که خانواده و دانشگاه باید زمینه‌های ایجاد روحیه ریسک‌پذیری را در افراد فراهم کنند. به گونه‌ای که دانشگاه می‌تواند و انتظار می‌رود که با تکیه بر رسالت اصلی خود؛ یعنی آموزش و پرورش، مسیر کاربردی نمودن و بهره‌برداری از قابلیت‌های ایجادشده در دانش‌آموختگان را از طریق توسعه قابلیت‌ها و فعالیت‌های کارآفرینانه هموار و رشد مداوم دانشگاه، صنعت، دولت و سایر بخش‌های جامعه را در همه زمینه‌ها عینیت بخشد (طالبی و زارع یکتا، ۱۳۸۷). برای رسیدن به این منظور، استادان هم می‌بایست در جریان تدریس و فرآیند تعلیم و تربیت، شیوه‌های جدیدی را به کار برند از جمله روش حل مسأله، روش تهیه طرح یا پروژه، روش بحث آزاد و پروژه‌های گروهی و جمعی متناسب با موضوع و موقعیت درسی. به گونه‌ای که تحقیقات حاکی از آن است که دانشجویانی که با شیوه‌های جدید آموزش می‌بینند از پیشرفت تحصیلی و خلاقیت بیشتری برخوردارند (رحیمی مند و عباسپور، ۱۳۹۴).

این پژوهش محدودیت‌هایی هم در برداشت یکی این که محقق نسبت به صداقت پاسخ‌دهندگان آگاهی کامل نداشت. همچنین انجام تحقیق محدود به جامعه خاصی بود و تنها در دانشگاه دولتی انجام شد. از طرفی محدودیت ابزار نیز مدنظر قرار دارد. از این جهت که فقط از پرسش‌نامه استفاده شد. موارد زیر نیز برای پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود:

۱. در جهت رشد و توسعه خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان، دانشگاه بایستی به تحول در نقش خود، بسترسازی مناسب جهت ایجاد فرهنگ کارآفرینی دانشگاهی که لازمه خلاقیت و ریسک‌پذیری افراد است، تغییرات مدیریتی اثربخش و ارتقای فعالیت‌های خود در زمینه‌های آموزشی و پژوهشی از جمله برگزاری کارگاه‌های مختلف مبادرت ورزد.

۲. استادان دانشگاه به بهبود نقش امید در زندگی و فعالیت دانشجویان توجه کرده و راهکارهای قابل قبولی ارائه نمایند.

۳. خانواده و دانشگاه آزادی عمل و اختیار بیشتری به دانشجویان بدهند و از محدودیت‌های عملکردی آنان بکاهند.

سپاسگزاری: این پژوهش با حمایت مالی دانشگاه بیرجند اجرا شده است. نویسندگان مقاله بر خود واجب می‌دانند از همکاری و مساعدت معاونت پژوهش و فن‌آوری دانشگاه بیرجند و تمامی عزیزانی که در این طرح ما را یاری نموده‌اند سپاسگزاری نمایند.

منابع و مأخذ

- بهرامی، محمد امین؛ سپاسه، فاطمه؛ کیانی، محمد مهدی؛ یاقوتی، حکیمه؛ صالحی، مرضیه و خانجانی، خاطره (۱۳۹۶). بررسی وضعیت کارآفرینی در دانشجویان مدیریت خدمات بهداشتی درمانی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد. *راهبردهای مدیریت در نظام سلامت*، ۲(۲)، ۷۹-۸۷.
- پیر خائفی، علیرضا و محمد زاده، علی (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر وضعیت خلاقیت در دانشگاه از دیدگاه اساتید و دانشجویان. *فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار*، ۴(۲)، ۴۳-۵۳.
- ترابی گودرزی، زهرا و بهرامی، هادی (۱۳۹۴). بررسی نقش واسطه‌ای حمایت اجتماعی در رابطه بین خلاقیت و توانمندی من در دانشجویان هنرهای تجسمی دانشگاه هنر تهران. مقاله منتشر شده در اولین کنفرانس بین‌المللی علوم تربیتی و روان‌شناسی، موسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی (۵۶-۶۸). شیراز.
- حاج علیزاده، کبری؛ دلواری، سحر؛ بلندنظر، معصومه و قنبریان، ندا (۱۳۹۶). بررسی رابطه شادکامی، امید به زندگی و خلاقیت در دانش آموزان مقطع متوسطه. مقاله منتشر شده در سومین همایش تازه-های روان‌شناسی مثبت نگر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندرعباس، (۴۵-۵۲). بندرعباس.

- حجازی، مسعود؛ صبحی، افسانه و تقی پور فرشی، فریبا (۱۳۹۵). بررسی تأثیر سلامت روحی و جسمی و کارآفرینی بر بهره‌وری نیروی کار. *مدیریت بهره‌وری*، (۳۶)، ۷۹-۹۴.
- حسینی، سید حسن (۱۳۹۰). گذری بر الزامات تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی. *نشریه پرتو سخن*، (۶۲۶)، ۵۴-۶۹.
- خواججه‌نوری، بیژن؛ مؤمنی، مریم؛ و هوشیار، آزاده (۱۳۹۴). بررسی دین‌داری و امیدواری اجتماعی در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر شیراز. *فصل‌نامه جامعه‌شناسی کاربردی*، (۳)، ۱۹۵-۲۰۸.
- رحیمی‌مند، مریم و عباس‌پور، عباس (۱۳۹۴). تأثیر شیوه‌های جدید آموزش بر خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانشجویان. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، (۴)، ۱۱۹-۱۴۲.
- سوختانلو، مجتبی و ایمانی احمدآباد، بابک (۱۳۹۷). تأثیر مؤلفه‌های آموزش عالی کشاورزی بر بروز ویژگی‌های کارآفرینی دانشجویان تحصیلات تکمیلی مورد مطالعه: دانشجویان کشاورزی دانشگاه محقق اردبیلی. *مقاله منتشر شده در دومین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین حسابداری و مدیریت در هزاره سوم*، دانشگاه جامع علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری‌ها، (۵۲-۶۱). تهران.
- شکی، محمدحسن (۱۳۹۴). بررسی ویژگی‌های خلاقیت و ریسک‌پذیری دانشجویان ورودی رشته کشاورزی (مطالعه موردی: دانشگاه آزاد اسلامی واحد قائم‌شهر). *فصل‌نامه راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی*، (۴)، ۴۶-۵۲.
- شیخی، زانکو؛ فتاحی، محسن؛ شیخی، دیاکو و رحمانی، سیف‌الله (۱۳۹۶). مقایسه رضایت از زندگی، کیفیت زندگی و بهزیستی روانی دانشجویان دانشگاه شهید رجایی تهران و دانشگاه فرهنگیان کردستان. *مقاله منتشر شده در نخستین همایش پژوهش در روانشناسی و علوم رفتاری ایران*، شرکت توسعه دانش فرزندانگان (۲۴-۳۶). تهران.
- شیخ‌الاسلامی، علی؛ کریمیان پور، غفار و ویسی، روناک (۱۳۹۵). پیش‌بینی فرسودگی تحصیلی بر اساس کیفیت زندگی دانشگاهی و امید به اشتغال در دانشجویان. *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، (۳۹)، ۲۵-۴۳.
- صادق عمل‌نیک، مرتضی (۱۳۹۲). نقش خانواده در رشد و توسعه خلاقیت و کارآفرینی و حفظ محیط‌زیست. *مقاله منتشر شده در اولین همایش سراسری محیط‌زیست، انرژی و پدافند زیستی*،

- مؤسسه آموزش عالی مهر اروند با همکاری دانشگاه آزاد میبد و قرارگاه پدافند زیستی (صص ۱-۸). تهران.
- صادقی، مسعود و روشن نیا، سمیه (۱۳۹۴). مقایسه امید به زندگی در نوجوانان خانواده‌های چند فرزند و تک‌فرزند. مقاله منتشر شده در دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در علوم رفتاری و اجتماعی، موسسه سرآمد همایش کارین (۱-۱۴). تهران.
- صالحی، کیوان و مرادی پردنجانی، حجت‌اله (۱۳۹۴). نقش آموزش‌های دانشگاهی در توسعه قابلیت‌ها و فعالیت‌های کارآفرینی دانشجویان. پژوهش‌های مدیریت راهبردی، (۵۷)، ۵۷-۸۲.
- صیاد، سیروان؛ وهابی، احمد؛ وهابی، بشری؛ صیادی، مهناز؛ روشنی، دائم وامانی، منا (۱۳۹۴). بررسی روحیه کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های علوم پزشکی کردستان و کرمانشاه. نشریه توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۱۰ (۲۵)، ۵۹-۶۷.
- طالبی، کامبیز و زارع یکتا، محمدرضا (۱۳۸۷). آموزش‌های دانشگاهی و نقش آن در ایجاد و توسعه شرکت‌های کوچک دانش‌بنیان. فصلنامه توسعه کارآفرینی، (۱)، ۱۱۱-۱۳۱.
- عبداللهی، مهرناز (۱۳۸۹). تبیین جامعه‌شناختی امید به آینده. مجله رشد آموزش و پرورش، ۱۴ (۲)، ۳۵-۴۱.
- غریب شاه، سمانه (۱۳۹۴). بررسی تأثیر روحیه کارآفرینی بر نگرش دانشجویان نسبت به کسب و کار (مورد مطالعه: دانشگاه سمنان). پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد. دانشگاه سمنان. دانشکده اقتصاد و مدیریت و علوم اداری. گروه مدیریت صنعتی.
- فروغ نیا، علی‌رضا؛ دهقان، علی‌رضا و بنی کریمی، امیر (۱۳۹۵). بررسی رابطه کیفیت زندگی کاری و سلامت سازمانی با توجه به نقش میانجی امید به زندگی (مطالعه موردی: شرکت ملی پخش فراورده‌های نفتی منطقه گلستان). فصل‌نامه مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی، ۲ (۱۰)، ۸۳-۹۶.
- فقیه آرام، بتول (۱۳۹۷). رابطه هوش‌های چندگانه با ویژگی شخصیتی کارآفرینی و خلاقیت دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۷ (۴)، ۱۷۹-۱۹۶.
- کیخا، احمد و عباس پور، عباس (۱۳۹۸). رابطه بین هوش سازمانی و عملکرد سازمانی با میانجیگری خلاقیت (مورد کاوی: دانشگاه تهران). ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۸ (۴)، ۱-۳۲.

محمودی، آرمین و محمدی، هاجر (۱۳۹۴). بررسی رابطه خودکارآمدی با امید به زندگی و خلاقیت فردی در مبتلایان به ایدز شهرستان شیراز. نخستین همایش جامع بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و علوم اجتماعی. ۱-۱۰.

محمودی، ناهیدالمکلوک؛ بهمن پور، حمید و باسامی، طاهره (۱۳۸۹). بررسی عوامل مؤثر بر ریسک‌پذیری دانشجویان. فصل‌نامه جامعه‌شناس کاربردی، ۲۱(۲)، ۳۵-۵۶.

محسنی زنوزی، هاشم و کشاورز، محسن (۱۳۸۸). نقش دانشگاه اسلامی در توسعه تفکر خلاق دانشجویان. فصل‌نامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۴۱(۴۱)، ۸۲-۹۶.

مرادی، سید صالح و کلانتری، مهدی (۱۳۸۹). تأثیر درس کارآفرینی بر امید به آینده شغلی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ۸. پژوهش اجتماعی، ۷(۷)، ۱۸۷-۲۱۰.

مردان شاهی، محمد مهدی (۱۳۹۲). بررسی رابطه و عوامل مؤثر بر ویژگی‌های شخصیتی خلاقیت و ریسک‌پذیری در دانشجویان دانشگاه‌های دولتی (مطالعه موردی: استان مازندران). مقاله منتشر شده در همایش ملی دانشگاه کارآفرین، صنعت دانش محور، دانشگاه مازندران (صص ۱-۱۳)، مازندران.

نظامی پور، الهام و احدی، حسن (۱۳۹۴). نقش میانجی‌گرانه امید به زندگی در رابطه بین عامل‌های روان‌نژندی و برون‌گرایی و کیفیت زندگی بیماران دیالیزی. مجله روانشناسی و روان‌پزشکی شناخت، ۲(۴)، ۵۷-۶۸.

وطن‌خواه، نسیم و رضائی‌مقدم، کوروش (۱۳۹۴). شناخت روحیه کارآفرینی دانشجویان: مورد مطالعه دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱(۱)، ۴۲-۵۸.

هیراد آسا، ماهرخ و ابو المعالی، خدیجه (۱۳۹۶). پیش‌بینی امید بر اساس خلاقیت هیجانی و حمایت اجتماعی ادراک‌شده در دانشجویان آزاد اسلامی رودهن. پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، ۱۰(۱۰)، ۸۳-۹۵.

Boero, ME., Caviglia, ML. Monteverdir, Braidav. (2005). Fabelom, Zorzellalm. Spirituality of health workeus. A descriptive study. *International journal of Nursing studies*, 42:21 – 915.

Edward, P.L. (2003). *Entrepreneurship Hoover Institution and Graduate school of Business*. Stanford: Stanford University.

Eriksen, N, B., Aabo, T. (2016). CEO narcissism, corporate risk-taking and performance. <http://pure.au.dk/portal-asbstudente>

- Farooq, Muhammad Shoaib (2018) "Modelling the significance of social support and entrepreneurial skills for determining entrepreneurial behaviour of individuals: A structural equation modelling approach", *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*.
- Garbowski. (2010). *Transformational leadership and the dispositional effects of hope, optimism, and resilience on governmental leaders*. Regent university united states- Virginia, proquest, 123, 357-370.
- Hisrich, R.D; Peters, M. & Shepherd A. (2002). *Entrepreneurship*. 6th Ed. Boston: Mc Graw-Hill. 19.
- Hinds PS. (2004). The hopes and wishes of adolescents with cancer and the nursing care that helps. *Oncology Nursing Forum*. 31, 927-34.
- Keren, M. & Hasida, B., (2007), Risk-taking among adolescents: Association with social and affective factors. *Journal of adolescent Ce*, 1-14.
- Kuashik, S. (2006). How Higher Education in rural India helps human rights and Entrepreneurship. *Journal of Asian Economics*. (17), 29-34.
- Lee L, Wong P, Foo M, Leuny A. Entrepreneurial intentions: the influence of organizational and individual factors. *Journal of Business Venturing*. 2011; 25(3): 124-36.
- Mahboobi, T & Toreh, N (2008). Pathology of creativity and innovation of university. *Islamic University Journal*, 12(1): 75-125.
- Robyn E. Mixon. (2015). *PERCEIVED PARENTAL SUPPORTIVENESS: A PROTECTIVE FACTOR OF ADOLESCENT RISK-TAKING BEHAVIORS*. A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy, Capella University, 1-113.
- Snyder, C.R., Irving, L., & Anderson, J.R (1991). Hope and Health: Measuring the will and the Ways, in C.R. Snyder & D.R. Forsyth (Eds.), *Handbook of Social and Clinical Psychology: The Health Perspective*, 285-305., Elmsford: Pergamon.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C., & Harney, P. (1991). The will and the ways: development and validation of an

- individual-differences measure of hope. *Journal personality social psychology*, 60(4): 570-58.
- Sylvia Nabila A., A., & Dayang Haryani, D. A. (2016). Determinants of Entrepreneurial Intention among Undergraduate Students in Malaysia. Fifth International Conference on Marketing and Retailing (5TH INCOMaR). *Procedia Economics and Finance* 37 (2016) 108 – 114.
- Tabeá Bordbar, F & Razavie, A.A (2004). The relationship between coping styles and social support with academic achievement in adolescent period. *Journal of Psychology and Education Studies*, 5(1), 5-21.
- Tekin, M & Ttasgin, O (2009). *Analysis of the creativity level of the gifted students*, *Procedia Social and Behavioral Sciences*.1, 1088–1092.
- Van Dam K, Schipper M (2010). Runhaar P. Developing a competency –based frame work for teacher's entrepreneurial behavior. *Teaching and Teacher Education*. 26(4): 965-71.
- Wojtczuk-Turek, A., & Turek, D. (2015). Innovative behaviour in the workplace: The role of HR flexibility, individual flexibility and psychological capital: the case of Poland. *European Journal of Innovation Management*, 18(3), 397-419.

